

ЗМІСТ ТА СТРУКТУРА ПРАКТИЧНОГО ПОСІБНИКА ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ ЗМІСТУ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Дмитро Пузіков,

кандидат педагогічних наук, доцент,
провідний науковий співробітник відділу інновацій
та стратегій розвитку освіти
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
e-mail: dmitp@ukr.net,
ORCIDID: <https://orcid.org/0000-0003-2630-6924>

У статті розглянуто характеристики практичного посібника для підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, котрий є заживим засобом навчально-методичного забезпечення цього процесу. Обґрунтовано, що видання, котре застосовуватиметься для підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, доцільно конструювати як друковане за способом виготовлення, виробничо-практичне за цільовим призначенням, як практичний посібник за характером інформації, поданої в ньому. Зміст практичного посібника складатиметься з тематичних розділів (обґрунтовано доцільність виокремлення щонайменше п'яти таких блоків). До структури практичного посібника входитимуть текстовий (основний, додатковий та пояснювальний тексти) і позатекстовий (ілюстрації, апарат організації засвоєння та апарат орієнтування) компоненти. Перспективи подальших досліджень пов'язані з конструюванням і впровадженням такого практичного посібника в практику внутрішньошкільної науково-методичної роботи.

Ключові слова: ЗМІСТ повної загальної середньої освіти; прогнозування; підготовка педагогічних працівників; практичний посібник

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Актуальним питанням є створення навчально-методичного забезпечення підготовки педагогічних працівників до

прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Ґрунтовні прогнози й рекомендації, розроблені в процесі прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, матимуть значення для визначення пріоритетних напрямів наукових досліджень, ухвалення управлінських рішень і здійснення практичних кроків щодо подальшого розвитку системи повної загальної середньої освіти. Варто зауважити, що втілення прогнозів змісту повної загальної середньої освіти може сприяти оптимізації організаційного й методичного забезпечення освітнього процесу, процесу оцінювання освітніх результатів учнів, підвищенню якості методичної роботи в школах тощо.

Однак розроблення ґрунтовних прогнозів змісту повної загальної середньої освіти зумовлює необхідність наявності досить широкого кола педагогічних працівників, котрі володітимуть теорією і практикою педагогічного прогнозування, зокрема й прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Постає проблема розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Помітне місце в системі такого навчально-методичного забезпечення посідатиме навчальна література, зокрема практичний посібник для підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Реалізація завдань визначення змісту та структури цього посібника є важливим кроком на шляху до успішного розв'язання цієї проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу наукових джерел свідчать, що проблема науково-методичного забезпечення підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти ще не набула належного відображення у публікаціях учених, присвячених як прогнозуванню розвитку загальної середньої освіти, так і професійній підготовці педагогічних працівників. Отже, можна стверджувати про її актуальність.

У ході дослідження, результати якого презентовано в цій статті, автор спирався на наукові результати. Насамперед необхідно відзначити фундаментальні праці Д. Д. Зуєва [1] і В. П. Беспалька [2]. У монографії Д. Д. Зуєва обґрунтовано основні дидактичні функції навчальної книги (розвивально-виховну, навчальну, інформаційну, трансформаційну, систематизувальну, закріплення й самоконтролю, інтегровальну, координувальну) та її структуру (навчальний текст і позатекстові компоненти, котрі є формою реалізації змісту й функцій навчальної книги) [1]. У монографії В. П. Беспалька визначено вимоги до змісту навчання в навчальній літературі (до обсягу навчальної книги, наукового рівня складності її змісту, системи подання інформації) [2].

Прогнозування змісту загальної середньої освіти розглянуто в науковій публікації О. М. Топузова, написаній у співавторстві з Д. О. Пузіковим, у котрій виокремлено компонентний склад (умови й чинники) прогнозного фону розвит-

ку змісту загальної середньої освіти {науково-технічні, економічні, соціологічні, соціокультурні, організаційно-політичні, міжнародні чинники} [3]

Різні аспекти підготовки педагогічних працівників до прогнозування розвитку загальної середньої освіти, значущі для цієї статті, подано в наукових публікаціях її автора [4] — [6], а саме: презентовано модель прогнозування розвитку закладу загальної середньої освіти (ЗЗСО) в системі внутрішньошкільної методичної роботи, обґрунтовано організаційні, методичні й інформаційні переваги підготовки педагогічних працівників до здійснення цього прогнозування саме в такій системі [4]; обґрунтовано роль учителя в процесі прогнозування розвитку загальної середньої освіти в системі внутрішньошкільної методичної роботи, шляхи підготовки педагогічних працівників до цієї діяльності [5]; визначено поняття «прогностична компетентність учителя», виділено й обґрунтовано її компоненти (ціннісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний), обґрунтовано особливості застосування навчально-методичної літератури в процесі формування прогностичної компетентності вчителя в умовах здобуття ним формальної, неформальної та інформальної освіти [6].

Однак певні проблеми залишилися невирішеними. Зокрема, у розглянутих вище дослідженнях і публікаціях із прогнозування розвитку повної загальної середньої освіти загалом, підготовки педагогічних працівників до здійснення цього процесу не розкрито тематичний зміст і не визначено структуру видання, за допомогою якого здійснюватиметься підготовка вчителів до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти.

Метою статті є визначення та обґрунтування тематичного змісту й структури посібника для підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти в системі внутрішньошкільної методичної роботи. Досягнення цієї мети зумовлюватиме реалізацію низки завдань дослідження, а саме: визначення й обґрунтування виду посібника (видання), за допомогою якого здійснюватиметься підготовка педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти; визначення й обґрунтування його тематичного наповнення; надання описової характеристики його структурних компонентів та їхніх складників.

Виклад основного матеріалу. Насамперед варто визначити й обґрунтувати вид видання Д/ІЯ підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти за способом його виготовлення, цільовим призначенням і характером поданої в ньому інформації відповідно до основних видів видань, котрі виділено в ДСТУ 3017:2015 [7].

По-перше, означене вище видання оприлюднюватиметься як *друковане*, «виготовлене друкуванням» [7, с. 5]. Такий вибір обґрунтовано тим, що впровадження обмеженого накладу друкованого видання (300 примірників) не висуватиме додаткових інформаційних і методичних вимог до представників

педагогічних колективів ЗЗСО, котрі його здійснюватимуть, особливих вимог до матеріально-технічного забезпечення шкіл. Проте питання розроблення електронного видання постане у випадку успішного впровадження друкованого. Варто наголосити, що повноцінним електронним виданням *для* підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, на думку автора, не може вважатися електронна копія друкованого видання (наприклад, його PDF-версія, котра й так створюватиметься *для* друку). Таким електронним виданням стане спеціальний електронний засіб, який поєднуватиме поданий в електронному форматі основний текст видання з можливостями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, передусім мотиваційними, інформаційними, координаційними, контрольно-оцінювальними можливостями. Для його розроблення доцільно залучити інформатиків, психологів, педагогів, котрі спеціалізуються в психодідактиці, та ін. Тому в процесі розроблення й упровадження видання доцільно дотримуватися логічної послідовності: спочатку — більш просте, основа (друковане), потім — складніше, надбудова (електронне видання).

По-друге, означене друковане видання буде *виробничо-практичним виданням*, яке «міститиме відомості прикладного характеру з технології, техніки й організації виробництва, а також з інших сфер практичної діяльності для професійного вдосконалення фахівців різного профілю та відповідної кваліфікації» [1, с. 10]. Такий вибір обґрунтовано застосуванням видання в процесі методичної (науково-методичної) роботи в ЗЗСО, призначенням якої є «всестороннє підвищення кваліфікації кожного вчителя до педагогічної майстерності, <...> розвиток і підвищення творчого потенціалу педагогічного колективу» [8, с. 14].

По-третє, виробничо-практичне видання буде *практичним посібником*, котрий «міститиме опис технології практичної діяльності, призначатиметься *для* оволодіння <...> знаннями, навичками та (або) підвищування фахової кваліфікації і майстерності»; принагідно зауважимо, що самовчителі також віднесено в Стандарті до практичних посібників [7, с. 13]. Вибір практичного посібника (а не практичного poradnika, методичних рекомендацій чи методичного посібника) зумовлено поважною причиною. Таке виробничо-практичне видання дає змогу оптимально поєднувати ознайомлення педагогічних працівників з описом прогнозування змісту повної загальної середньої освіти й оволодіння ними необхідними знаннями, вміннями і навичками такої діяльності в процесі внутрішньошкільної методичної роботи, покликаної підвищувати їхню кваліфікацію, педагогічну майстерність.

У структурі текстових видань (наукових, навчальних, виробничо-практичних тощо) найважливішу, системотвірну роль відіграє текстовий компонент, найважливішим складником якого є основний текст видання [9, с. 162—167]. Зміст основного тексту обумовлює характеристики додаткового та пояснювального текстів,

впливає на позатекстовий компонент навчального або виробничо-практичного видання (його ілюстрації, апарат організації засвоєння й апарат орієнтування). Таким чином, важливим завданням цього дослідження є визначення тематичного змісту основного тексту посібника для підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Обґрунтування виду видання (як друкованого практичного посібника) дає нам змогу перейти до виконання цього завдання.

Успішна реалізація означеного вище завдання буде пов'язана зі знаходженням оптимального співвідношення між різними тематичними блоками змісту текстового й позатекстового компонентів практичного посібника та їхніх складників, а саме:

- між текстовими й позатекстовими складниками практичного посібника, за допомогою котрих педагогічні працівники ознайомлюватимуться із загальними засадами прогностичної діяльності (освітньою прогностикою, прогнозуванням розвитку системи загальної середньої освіти) і його складниками, присвяченими власне прогнозуванню змісту повної загальної середньої освіти;
- між складниками практичного посібника, що відображають фундаментальне прогностичне знання (поняття, принципи, ідеї, концепції, теоретичну модель (моделі) прогнозування змісту повної загальної середньої освіти тощо), і його складниками, які презентують прикладне знання про прогнозування цього змісту (методики, засоби, прогнозу модель (моделі), рекомендації суб'єктам прогнозування тощо);
- між складниками практичного посібника, за допомогою яких забезпечуватиметься підготовка педагогічних працівників до участі в прогностичних дослідженнях змісту повної загальної середньої освіти державного й регіонального рівнів і його складниками, котрі уможливають теоретичну й практичну підготовку вчителів до реалізації завдань прогнозування змісту цієї освіти, що постають перед ними в межах їх педагогічної діяльності, участі в методичній (науково-методичній) роботі в ЗЗСО.

Таким чином, можна сформулювати загальні вимоги до тематичного змісту практичного посібника, а саме:

- наявність матеріалів, у котрих висвітлюватимуться теоретико-методичні загальні засади освітнього прогнозування в системі загальної середньої освіти в обсязі, достатньому для підготовки вчителів, прогностична компетентність яких перебуває на стадії формування, однак не надмірному;
- включення матеріалів, необхідних для актуалізації їхніх знань про поняття, компонентний склад, рівні організації змісту повної загальної середньої освіти, ознайомлення їх зі специфікою прогнозування цього об'єкта в контексті передбачення розвитку всієї системи загальної середньої освіти;

- висвітлення теоретичних, методичних і організаційних аспектів як участі педагогічного працівника у масштабних прогностичних дослідженнях змісту повної загальної середньої освіти, так і застосування ним прогностичного інструментарію для прогнозування цього змісту в процесі розв'язання завдань своєї педагогічної діяльності;
- приділення особливої уваги матеріалам практичного посібника, необхідним для оволодіння педагогічними працівниками інструментарієм прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, забезпечення їхньої практичної підготовки й підготовленості;
- урахування в матеріалах посібника особливостей внутрішньошкільної методичної (науково-методичної) роботи, у ході якої відбуватимуться підготовка й самопідготовка педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти.

Сформульовані вище вимоги дають можливість визначити й обґрунтувати тематичні блоки (розділи), з яких складатиметься практичний посібник.

Зауважимо, що дотримання оптимального співвідношення між тематичним наповненням і обсягом текстових та позатекстових складників практичного посібника, урахування й використання зв'язків між ними дадуть змогу посилити прикладне значення його як для підготовки вчителів до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти зокрема, так і до оволодіння ними засобами освітньої прогностики загалом.

Правильним способом розв'язання цього завдання, на нашу думку, стане виокремлення у практичному посібнику п'яти великих тематичних блоків (розділів), а саме: теорія і методи освітнього прогнозування в системі загальної середньої освіти; зміст загальної середньої освіти як об'єкт освітнього прогнозування на різних рівнях управління освітою; специфіка прогнозування змісту повної загальної середньої освіти педагогічним працівником; застосування педагогічним працівником ЗЗО інструментарію прогнозування змісту повної загальної середньої освіти для розв'язання завдань педагогічної діяльності; підготовка й самопідготовка педагогічного працівника до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти в системі внутрішньошкільної методичної роботи. Конструювання кожного з цих тематичних блоків передбачатиме створення відповідних складників текстового й позатекстового компонентів практичного посібника.

У першому розділі, «Теорія і методи освітнього прогнозування в системі загальної середньої освіти», буде висвітлено теоретичні й методичні засади освітнього прогнозування в цій системі, а саме: поняття про освітню й дидактичну прогностику як галузі сучасної прогностичної науки, прогностичні поняття, закономірності й принципи прогнозування, прогностичні ідеї, концепції, теорії, пріоритетні напрями й цілі фундаментальних і прикладних прогностичних до-

сліджень у системі загальної середньої освіти, етапи й інструментарій прогностичної діяльності, результати освітнього прогнозування,

У другому розділі, «Зміст загальної середньої освіти як об'єкт освітнього прогнозування на різних рівнях управління освітою», необхідно розглянути організаційні рівні прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, характерні для сучасного управління цією системою освіти, директивні документи, в яких окреслено компоненти й ієрархічну структуру (рівні організації) змісту повної загальної середньої освіти, прогнозний фон цього об'єкта прогнозування (фактори, котрі впливають на зміст повної загальної середньої освіти), а також види прогнозів змісту повної загальної середньої освіти.

Третій розділ, «Специфіка прогнозування змісту повної загальної середньої освіти педагогічним працівником», буде присвячено двом важливим темам, а саме: завданням, засобам, вимогам до підготовленості, зумовленим можливою участю педагогічних працівників у регіональних, загальнодержавних і міжнародних прогностичних дослідженнях; основним напрямкам, завданням і очікуваним результатам (прогнозам, розробкам), пов'язаним із прогнозуванням педагогічним працівником об'єктів зі своєї педагогічної діяльності.

У четвертому розділі, «Застосування педагогічним працівником закладу загальної середньої освіти інструментарію прогнозування змісту повної загальної середньої освіти для розв'язання завдань педагогічної діяльності», детальніше описуватимуться освітні об'єкти (плани роботи й освітня програма школи, плани методичної роботи структурних підрозділів ЗЗСО, авторські навчальні програми предметів (курсів), навчальні програми інтегрованих та спеціальних курсів, календарно-тематичні й поурочні плани, плани-конспекти уроків, учнівські навчальні й соціальні проекти, плани виховної роботи тощо), котрі можуть прогнозуватися педагогічним працівником (одноосібно, у групі), розглядатимуться процес та інструментарій прогнозування стану цих об'єктів, його очікувані результати й форми їхнього подання. Зазначимо, що методи, засоби й організаційні форми навчання і виховання учнів також є об'єктами прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, важливими для педагогічних працівників. Адже, на думку видатного дидакта В. С. /едньова, зміст освіти охоплює «не лише зміст навчального матеріалу, але й певною мірою характер навчальної діяльності, методи і форми навчання, оскільки якості особистості, зміст розвитку багато в чому залежать не лише від того, що вивчається, а й від того, як вивчається» [10, с. 91].

П'ятий розділ, «Підготовка й самопідготовка педагогічного працівника до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти в системі внутрішньошкільної методичної роботи», буде присвячено методиці й засобам практичної підготовки вчителів до окресленої вище діяльності. Розглядатимуться організаційні форми й засоби такої підготовки, котрі матимуть ефективність в умовах внутрішньошкільної методичної (науково-методичної) роботи. Матеріали роз-

ділу доповнюватимуться навчальними кейсами, за допомогою яких педагогічні працівники (індивідуально або в малих групах) зможуть перевірити рівень засвоєння й застосувати здобуті теоретичні знання, сформулювати вміння й навички, необхідні для прогнозування освітніх об'єктів, виокремлених у четвертому розділі.

Такий тематичний зміст практичного посібника дає змогу зняти суперечності, означені нами, втілити посібник як друковане видання.

Варто зауважити, що, на відміну від навчальних, до виробничо-практичних видань не висувається директивна вимога щодо відповідності їхнього змісту навчальній програмі [7]. Ця обставина породжує додаткову відповідальність розробників за тематичний зміст як виробничо-практичних видань загалом, так і цього практичного посібника зокрема.

Як зазначено вище, структура практичного посібника складатиметься з текстового й позатекстового компонентів. Стихло охарактеризуємо їхні складники.

Текстовий компонент практичного посібника міститиме основний, додатковий та пояснювальний тексти. До основного тексту посібника належатиме вступ (вступний текст), тексти п'яти розділів, поділених на підрозділи (інформаційний текст), висновків до розділів і загальних висновків (завершальний текст). Додатковий текст включатиме витяги з директивних документів, прогностичних досліджень, електронних видань (наукових, науково-популярних, навчальних, виробничо-практичних тощо), ознайомлення з якими необхідне для якнайкращого засвоєння основного тексту посібника. Однак такі включення мають бути доцільними, їх не буде надто багато, а наявні не повинні мати значний обсяг. Кожен елемент додаткового тексту обов'язково супроводжуватиметься QR-кодом, в якому буде веб-посилання на повнотекстову електронну версію відповідного директивного документа або електронного видання. Таким чином, цей додатковий текст заохочуватиме й створюватиме можливості для ознайомлення педагогічних працівників із текстом цих документів і публікацій. До складу пояснювального тексту належатиме посторінковий словник (поданий замість глосарію), підписи до ілюстрацій, наведена в тексті інформація про директивні й прогностичні документи, наукові прогностичні публікації, їхніх авторів.

Позатекстовий компонент практичного посібника включатиме ілюстрації, апарат організації засвоєння та апарат орієнтування. До ілюстративного матеріалу практичного посібника належать зображувальні (малюнки, документальні зображення) й умовно-графічні ілюстрації (схеми, діаграми, графіки тощо), котрі наочно зображуватимуть прогностичну (і прогносту) інформацію, подану в його основному тексті. У складі апарату організації засвоєння практичного посібника буде передбачено як відповідні питання і завдання (репродуктивного, проблемного, дослідницького характеру), навчальні кейси, тести для самоконтролю, так і опорні схеми й пам'ятки. Апарат орієн-

тування практичного посібника включатиме, крім його загального змісту й рубрикації, іменний і анотований термінологічний покажчик, бібліографію. Наявність анотованого термінологічного покажчика й посторінкового словника дадуть змогу не включати глосарій, що певною мірою зменшить обсяг практичного посібника.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати аналізу наукової літератури та практики методичної роботи в ЗЗСО дають змогу визначити характеристики (спосіб виготовлення, цільове призначення й інформаційне наповнення) видання, котре застосовуватиметься в процесі підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти. Таке видання доцільно конструювати як друковане (його впровадження не висуватиме додаткових інформаційних і методичних вимог до педагогічних колективів шкіл, котрі його здійснюватимуть), виробничо-практичне видання (міститиме відомості прикладного характеру з теорії і практики прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, необхідні для професійного вдосконалення педагогічних працівників), практичний посібник (котрий забезпечує поєднання ознайомлення педагогічних працівників з описом означеного прогнозування й оволодіння ними необхідними знаннями, вміннями і навичками такої діяльності в процесі внутрішньошкільної методичної роботи).

У тематичному змісті практичного посібника доцільно виокремити п'ять блоків (розділів), ознайомлення з якими необхідне для оволодіння педагогічним працівником основами прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, а саме: теорія і методи освітнього прогнозування в системі загальної середньої освіти; зміст повної загальної середньої освіти як об'єкт освітнього прогнозування на різних рівнях управління освітою; специфіка прогнозування змісту повної загальної середньої освіти педагогічним працівником; застосування педагогічним працівником ЗЗСО інструментарію прогнозування змісту повної загальної середньої освіти для розв'язання завдань педагогічної діяльності; підготовка й самопідготовка педагогічного працівника до прогнозування змісту загальної середньої освіти в системі внутрішньошкільної методичної роботи. Варто зауважити, що відсутність навчальної програми (не передбачена для практичних посібників) породжуватиме додаткову відповідальність авторів за втілення тематичного змісту цього видання.

До структури практичного посібника входитимуть текстовий і позатекстовий компоненти. Текстовий компонент включатиме основний текст (вступ, тексти п'яти розділів, поділених на підрозділи, висновків до розділів і загальних висновків), додатковий текст (витяги з нормативно-правових документів, звітів про прогностичні дослідження, витяги й посилання на електронні видання) та пояснювальний текст (посторінковий словник, підписи до ілюстрацій, інформа-

ція про директивні й прогностичні документи, наукові прогностичні публікації та їхніх авторів). Позатекстовий компонент охоплюватиме ілюстрації (зображувальні й умовно-графічні), апарат організації засвоєння (питання і завдання, навчальні кейси, тести для самоконтролю, опорні схеми й пам'ятки) та апарат орієнтування (загальний зміст і рубрикації, іменний / анований термінологічний покажчик, бібліографію).

Перспективи подальших досліджень пов'язані з конструюванням і експериментальною апробацією практичного посібника з підготовки педагогічних працівників до прогнозування змісту повної загальної середньої освіти, упровадженням цього посібника в практику внутрішньошкільної науково-методичної роботи.

Використані джерела

- [1] Д.Д. Зуев, *Школьный учебник*. Москва: Педагогика, 1983.
- [2] В.П. Беспалько, *Теория учебника: Дидактический аспект*, Москва: Педагогика, 1988.
- [3] О. Topuzov, end D. Puzikov, «Development of content of general secondary education: analysis of forecast background», *Education: Modern Discourses*, № 1, pp. 142-150, 2018.
- [4] Д. О. Пузіков, «Модель прогнозування розвитку загальноосвітнього навчального закладу в системі внутрішньошкільної методичної роботи», *Укр. пед. журн.*, № 4 (8), с. 86-93, 2016,
- [5] Д. О. Пузіков, «Прогнозування розвитку загальної середньої освіти: рівень учителя», *Укр. пед. журн.*, № 3 (15), с. 67-74, 2018,
- [6] Д. О. Пузіков, «Навчально-методична література як засіб формування прогностичної компетентності сучасного вчителя». *Проблеми сучасного підручника*, № 21, с. 358-371, 2018.
- [7] *ДСТУ3017:2015. Національний стандарт України, інформація та документація. Видання. Основні види, Терміни та визначення понять*. Чин, від 2016-07-01, Київ, Україна: УкрНДНЦ, 2016.
- [8] Н.В.Василенко, *Науково-методична робота в школі*. Харків, Україна: Основа, 2013.
- [9] Н.Д. Карапузова, та Є.А. Зимниця, та В.М. Помогайбо, *Основи педагогічної ергономіки*. Київ, Україна: Академвидав, 2012.
- [10] В.С. /Еднев, *Содержание общего среднего образования: проблемы структуры*, Москва: Педагогика, 1980.

References

- [1] D. D. Zuev, *School textbook*. Moskva: Pedagogika, 1983. (in Russian)
- [2] V. P. Bespalko, *Textbook Theory: The Didactic Aspect*. Moskva: Pedagogika, 1988. (in Russian)
- [3] O. Topuzov, end D. Puzikov, «Development of content of general secondary education: analysis of forecast background», *Education: Modern Discourses*, № 1, pp. 142-150, 2018. (in English)

- [4] D. O. Puzikov, «The model of forecasting the development of a comprehensive school in the inner-school methodological activity», *Ukr. ped. zhurn.*, №4 (8), s. 86-93, 2016. (in Ukrainian)
- [5] D. O. Puzikov, «Prediction of the development of general secondary education: teacher level», *Ukr. ped. zhurn.*, № 3 (15), s. 67-74, 2018. (in Ukrainian)
- [6] D. O. Puzikov, «Educational and methodological literature as a means of forming of forecasting competence of a modern teacher», *Проблеми сучасного підручника*, № 21, s. 358-371, 2018. (in Ukrainian)
- [7] *DSTU3017:2015. Natsionainyistandard Ukrainy. informatsiia ta dokumentatsiia. Vydannia. Osnovni vydy. Terminy ta vyznachennia poniat.* Chyn, vie! 2016-07-01. Kyiv, Ukraina: UkrNDNTs, 2016, (in Ukrainian)
- [8] N. V. Vasyfenko, *Scientific and methodical work at school*. Kharkiv, Ukraina: Osnova, 2013. (in Ukrainian)
- [9] N. D. Karapuzova, ta Ye. A. Zymnytsia, ta V. M. Pomohaibo, *Fundamentals of pedagogical ergonomics*, Kyiv, Ukraina: Akademydav, 2012. (in Ukrainian)
- [10] V. S. Lednev, *The content of general secondary education: Problems of structure*. Moskva: Pedagogika, 1980. (in Russian)

Дмитрий Пузиков, кандидат педагогических наук, доцент, ведущий научный сотрудник отдела инноваций и стратегий развития образования Института педагогики НАПН Украины, г. Киев, Украина

СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ПРАКТИЧЕСКОГО ПОСОБИЯ ДЛЯ ПОДГОТОВКИ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ РАБОТНИКОВ К ПРОГНОЗИРОВАНИЮ СОДЕРЖАНИЯ ПОЛНОГО ОБЩЕГО СРЕДНЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассмотрены характеристики практического пособия для подготовки педагогов к прогнозированию содержания полного общего среднего образования, являющегося важной составляющей учебно-методического обеспечения процесса этой подготовки. Обосновано, что издание, которое будет применяться для подготовки педагогов к прогнозированию содержания полного общего среднего образования целесообразно конструировать как печатное и производственно-практическое, а именно — как практическое пособие. Тематическое содержание практического пособия будет состоять из тематических разделов (обоснована целесообразность выделения не менее пяти таких блоков). В структуре практического пособия будут представлены текстовый {основной, дополнительный и пояснительный тексты} и внетекстовый (иллюстрации, аппарат организации усвоения и аппарат ориентирования) компоненты. Перспективы дальнейших исследований связаны с конструированием и внедрением такого практического пособия в практику внутришкольной научно-методической работы.

Ключевые слова: содержание полного общего среднего образования; прогнозирование; подготовка педагогических работников; практическое пособие.

Puzikov Dmytro, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Leading Researcher of the Innovations and Education Development Strategies Department of the Institute of Pedagogy of the NAES of Ukraine, Kyiv, Ukraine

CONTENT AND STRUCTURE OF PRACTICAL TUTORIAL FOR TRAINING TEACHERS FOR FORECASTING THE CONTENT OF COMPLETE GENERAL SECONDARY EDUCATION

The article discusses the characteristics of a practical tutorial for training teachers to forecast the content of complete general secondary education, which is an important component of the educational and methodological support of the process of this training. It is substantiated that the publication, which will be used to prepare teachers for forecasting the content of complete general secondary education, is advisable to design as a printed and production-practical, namely, as a practical tutorial. The thematic content of the practical tutorial will consist of thematic sections (the expediency of identifying at least five such blocks has been substantiated, namely: the theory and methods of educational forecasting in the general secondary education system, the content of complete general secondary education as an object of educational forecasting at different levels of education management, the specifics of forecasting the content of complete general secondary education by a teacher, the use of a teacher of a general secondary education institution of tools for forecasting the content of complete general secondary education for solving problems of pedagogical activity, preparation and self-preparation of a teacher to forecast the content of general secondary education in the system of intraschool methodological work). The structure of the practical tutorial will include text and non-text components. The text component of the practice tutorial will include the main text (introduction, texts of five chapters, divided into paragraphs, conclusions to sections and general conclusions), additional text (extracts from legal documents, reports on forecast studies, extracts and links to electronic publications) and explanatory text (page-by-page dictionary, captions to illustrations, information on directive *and* forecast documents, scientific forecast publications and their authors). The non-text component will cover illustrations (pictorial *and* conditionally graphic), the apparatus for organizing assimilation (questions and tasks, study cases, tests for self-control, reference diagrams and memos) and the orientation apparatus (headings, nominal and annotated terminological indexes, bibliography).

Prospects for further research are associated with the design *and* implementation of such a practical manual in the practice of in-school scientific and methodological work.

Keywords: content of complete general secondary education; forecasting; training of teachers; practical tutorial